

**Kovács Éva, *A Tihanyi összeírás mint helynévtörténeti forrás.*
A Magyar Névtár Kiadványai 34.
Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2015.**

29. *Fuzegy* [füzegy] 'Kisbárapáti'

A 1211. évi összeírás a tihanyi apátság huszonkilencedik birtokaként a Somogy megyei *Füzegy* falut sorolja fel: „in villa *Fuzegy*” (136.). Valószínűleg ugyanez a birtok tűnik fel az 1055. évi alapítólevélben *gisnav* megnevezéssel (ERDÉLYI 1904: 397). Az alapítólevél interpolált változatában (+1055/1324 u.: villam *Diznou*, quam nominavit *Apati*, DHA. 1: 156) és egy pápai megerősítő oklevélben is (1267/1297: predium et villam de *Gesnov* vel *Apaty*, PRT. 10: 526) kettős névhasználat figyelhető meg, ami arra enged következtetni, hogy az adományozást követően az elsődleges *Disznó* név helyett az új tulajdonost jelölő *Apáti* névforma vált elterjedté. Az összeírásbeli egyetlen *Füzegy* megnevezés mellett a későbbiekben a települést mindig *Apáti* néven említik: +1092/+1274//1399: villa *Apathy* (DHA. 1: 284), 1275, 1536: *Apaty* (Cs. 2: 587), s a 19. századi térképeken is e névalak olvasható (1806: *Apáthi*, LIPSZKY, Mappa). A falu később összeolvadt a szintén középkori *Bár* településsel (+1092/+1274//1399: ad villam *Baar*, DHA. 1: 284), és a 19. század végétől *Kisbárapáti* a hivatalos neve (1895: *Kis-Bár-Apáti*, FNEsz., vö. MEZŐ 1999: 182).

A *Fuzegy* név etimológiája világos: nyelvészeink a *fűz* fanév -gy képzős származékának tekintették (vö. MIKOS 1935: 248, BÁRCZI 1951: 28, HOFFMANN 2010: 102). A -gy képzőről³⁷ e helyütt csupán azt tartom fontosnak megemlíteni, hogy főleg növénynévi, különösképpen fanévi alapszavakhoz járult, mint például *Almágy*, *Egregy*, *Gyíogy*, *Nyárágy*, *Száldobágy*, *Szilágy*, *Szilvágy*, de ritkábban előfordul más töveken is: *Halmágy*, *Nyüvegy* (BÉNYEI 2012: 71–73). A BÁRCZI által kínált, tőle is kevésbé valószínűnek tartott további lehetőséget, miszerint a *fűz* fanév és az elavult *igy* ~ *ügy* 'víz' szó összetételéről lenne szó (1951: 28), a *Füzegy*-nek a -gy képzős nevek körébe való tökéletes beleilleszkedése alapján bátran elvethetjük (vö. HOFFMANN 2010: 102).

A településnévi és víznévi használat tekintetében az 1055. évi Tihanyi alapítólevél a víznév elsődlegességét bizonyítja, ugyanis a *Füzegy* név víznévként az

³⁷ A -d és a -gy képzők problémájának legújabb összefoglalását BÉNYEI ÁGNES végezte el, aki a két képző alternánsként való összetartozásához szükséges érvek (közös eredet, funkció azonosága, alaktani viselkedés) híján arra a megállapításra jutott, hogy a -gy a -d-től független szuffixum (2012: 53–74).

alapítólevélben háromszor is szerepel (kétszer önállóan: *iuxta fizeg*, *ultra fizeg*, egyszer pedig helynévi szerkezetben: *ad fizeg azaa*, SZENTGYÖRGYI 2010a: 25), településnévként viszont egyszer sem. A Szent László korára hamisított tihanyi oklevél szintén ezt az elképzelést támogatja, hiszen ebben a *Füzege fluvius*-ként jelenik meg (+1092/+1274//1399: *in fluvio Fyzege* ~ *ad fluvium Fyzege*, DHA. 1: 284). Az 1211-ben említett *Fuzegy* településnév tehát metonimikusan jöhetett létre a korábbi, ugyanilyen alakú víznévből. A víznév > településnév változás az ómagyar korban egyáltalán nem ritka folyamat,³⁸ hasonló példát magukból a tihanyi oklevelekből is említhetünk (lásd a 20.1. alatt).

³⁸ A víz- és helységnevek közti kapcsolatot legalaposabban BENKŐ LORÁND vizsgálta. A víz- és településnevek keletkezéstörténeti viszonyát érintő problémáról a következőképpen ír: „a nagyobb vizek esetében — szinte névtani univerzáléként — a vizek az elsődleges névadók: a mellettük fekvő helységek [...] a folyóktól kapták nevüket ” (2003: 136). Korábbi munkájában (1947b) azt állapította meg, hogy víznevekből alakultak azok a helységnevek, amelyekben a *patak*, *ér* és *víz* szó előfordul (pl. *Előpatak*). Nagyon valószínűnek tartja, hogy eredeti víznevek azok a helységnevek is, amelyek víznövények, víziállatok, vízre vonatkozó tulajdonságok nevéből alakultak, de ezek közé nem sorolhatók a növénynevből keletkezett helységnevek, hiszen ezek a víznevektől függetlenül is létrejöhetnek. Eredeti vízneveknek tekinti azon helységneveket is, ahol a helység és a mellette elfolyó víz neve alakilag pontosan egyezik (pl. *Gagy* vn. ~ *Gagy* hn.). Ezzel a megállapítással (víz > település) azonban nagyon óvatosan kell bánnunk, hiszen az is előfordulhat, hogy egyes településnevek a viszonyító elem hozzáadása nélkül, metonimikusan váltak víznevekké. Az ómagyar kori Bihar vármegye vízneveit vizsgálva jómagam (KOVÁCS É. 2007) is találkoztam ilyen adatokkal: 1344: *Barakun*, alv.; 1344: *Barrakun*, palus; 1526: *Chazlo*, fl. (vö. JAKÓ 1940: 222, 337). Míg tehát a nagyobb vizek esetében elsősorban a víznév > településnév változással, addig a közép- és kisebb vizek elnevezéseivel kapcsolatban a fordított irányú településnév > víznév alakulással is számolhatunk (vö. még GYÖRFFY 2011: 158–159).